

Eduards PĀVULS

1929
Aktieris



Viens no skatītāju visvairāk milētajiem aktieriem. "Varens, vētrains, pēc dabas vadonis. Svārstīgs noskaņojums ar jūtu uzplūdiem un sevis savaldīšanu. [...] Pateiks nepatīkamo taisnības labad. Vājiem un nelaimīgiem uzstīs uz pleca; daudz neskatisies, ja preti stāvēs autoritāte." Tas ir citāts no I. Punksa un A. Plauža "Slavenību rokrakstiem". Gauži precīzi.

Eduards Pāvuls dzimis 1929. gada 7. jūlijā Asaros. Mācījies Pumpuru skolā. Apgalvo, ka par aktieri kļuvis pret savu gribu. 1949. gadā beidzis Dailes teātra 2. studiju. Dailes teātra aktieris (1946—1984).

Eduards Pāvuls Dailes teātrī nospēlējis vairāk nekā 90 lomu, no kurām nozīmīgākās: Romeo ("Romeo un Džuljeta", 1953), Ugis ("Jaunākā brāļa vasara", 1955), Pjērs Bezuhovs ("Karš un miers", 1960), Pērs Gints ("Pērs Gints", 1964), Jēkabs ("Jāzeps un viņa brālī"), Jedigejs Žangeldins ("Un garāka par mūžu diena ilgst", 1984). Pirmajos septiņos gados E. Pāvuls spēlēja kalpa, kareivja, sulaiņa, kučiera un šofera lomas — līdz 1953. gadam, kad Eduards Smilģis uzticēja jaunajam māksliniekam Romeo lomu Šekspīra "Romeo un Džuljetā". Šajā mirklī E. Pāvuls pārvērtās par latviešu Romeo. Pirmajā sastāvā tēloja Harijs Liepiņš un Milda Klētniece. Otrajā — Eduards Pāvuls un Vija Artmane. Tie bija divi pilnīgi atšķirīgi milētāju pāri. E. Pāvuls kļuva par gaismas un cerības staru vismaz divām paaudzēm, jo viņš radīja mīlestības ideālu, ko sargā un audzē savā sirdī vai katra sieviete. Pāvuls mīlestību izdzīvoja uz skatuves tik bezgalīgi, cik bezgalis var būt apgalvojums, ka mīlestība līdzinās nāvei. Viņas Artmanes un Eduarda Pāvula jūtas bija kvēlas un straujas, mīlestība balta un svēta. Uz jautājumu: "Kāda ir laba izrāde?" — Eduards Smilģis esot atbildējis, ka tāda, kurā esot ilgas. Šim priekšstatam E. Pāvula Romeo atbilda tāda mērā, ka gadu desmitiem meitenes zaga viņa Romeo bildi no Dailes teātra foajē (kopā nozaga vairākus simtus), sūtīja viņam bezgalgaras un sirdi plosošas vēstules. E. Pāvuls bija sava laika sieviešu elks.

Izrāde ieguva ļoti plašu atzinību, aktieris skatītājus iekaroja ar savu šarmu, spēju iedzīvoties tēlā, pārsteigdams ar patiesīgumu un īstumu. 1953. gadā ar šo iestudējumu Dailes teātris viesojās Maskavā, kur skatuves priekšgars pēc izrādes Pāvula Romeo un Artmanes Džuljetai vērs 36 (!) reizes.

Daudzās lomās Eduards Pāvuls sasniedzis tādas virsotnes, kas teātra mākslā vēl ilgi tiks apbrīnotas un pētītas. Viņš izdzīvojis gandrīz 100 dzīves uz skatuves. E. Pāvuls mēdza teikt, ka katra liela loma viņu "izspiežot kā citronu". Atveidojot Oli Hansenu ("Bišu Ole"), Ļeņinu ("Zili zirgi sarkanā plavā"), Jedigeju ("Un garāka par mūžu dienu ilgst"), viņš vēl ilgi pēc izrādes sēdēja ģērbtuvē, sviedriem noplūdis, bezspēcīgs. To atsvērt varēja tikai skatītāju mīlestība. "Teātris ir kā narkotika. Es ar' biju sarijies šīs narkotikas un četrdesmit gadu staigāju galīgi dulls." (E. Pāvuls)

Eduards Pāvuls filmējies vairāk nekā 80 filmās un ir viens no ievērojamākajiem latviešu kinoaktieriem. Dažkārt gadā tika nospēlētas divas vai trīs lomas kino, līdztekus ritēja darbs teātrī — to izturēt varēja ne tikai garīgi, bet arī fiziski ļoti stiprs cilvēks.

Kino Eduards Pāvuls ienāca kā Oskars "Zvejnieka dēļā". Viļa Lāča romānu 1939. gadā jau bija ekranizējis Vilis Lapenieks, taču viņš dzīvoja trimdā ASV, tādēļ bija nozīmīgi pārspēt "buržuāziskās" Latvijas filmu. Kinovēsturnieki par labām sauc abas filmas, bet Eduarda Pāvula atveidotais zvejnieka dēls nodrošināja aktierim lielu pieprasījumu filmēties Rīgas un citās kinostudijās.

Aktiera nozīmīgākās kinolomas: Meteļskis ("Sarkanās lapas", 1958), Janka Pipars ("Latviešu strēlnieka stāsts", 1958), Ričards ("Akmens un šķembas", 1966), Sutka ("Purva bridējs", 1966), Ērmanis ("Vella kalpi", 1970; "Vella kalpi vella dzirnavās", 1972), Ceplis ("Ceplis", 1972), Džims Longtons ("Teātris", 1978), Ozols ("Ilgais ceļš kāpās", 1981), Zitars ("Vecā jūrnieku ligzda", 198), Vecais Pacers ("Izpostītā ligzda", 1988) u.c.

Īpašs stāsts ir par divām 1970. un 1972. gadā režisora Aleksandra Leimaņa pēc Rutku Tēva romānu motīviem uzņemtām filmām — "Vella kalpi" un "Vella kalpi Vella dzirnavās", kurās trīs varonīgus latviešu karakalpus spēlē Haralds Ritenbergs, Artūrs Ēķis un Eduards Pāvuls. Tiesa, Pāvuls pats sev nolīcis filmēties basām kājām, un no viņa tēlojuma visvairāk atmiņā palicis izēšanās skats ar saucieniem: "Vēl vien maz cūciņ!" — bet filma ieguva fantastisku popularitāti, vēl līdz šai dienai ir visvairāk Latvijā un PSRS skatītā spēlfilmā.

Tikai 21. gadsimta sākumā, kad atgriezusies tirgus ekonomika ne tikai ar savām gaišajām, bet arī ēnas pusēm, īsteni novērtēts Eduarda Pāvula tēlojums 1972. gadā uzņemtajā filmā "Ceplis". Cepla tēls ir Eduarda Pāvula aktiermākslas augstākā virsotne.

Visi režisori, kas uzņemšanas laukumā strādājuši ar Eduardu Pāvulu, novērtējuši aktiera spēju iedzīvoties tēla domāšanā, atklāt sava varoņa iekšējo pasauli patiesā pārdzīvojumā.

Eduards Pāvuls ir LPSR Valsts prēmijas (1959, 1985) un PSRS Valsts prēmijas laureāts (1983), LPSR Tautas skatuves mākslinieks (1965), Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieks (1994). Saņēmis "Lielo Kristapu" par mūža ieguldījumu latviešu kinomākslā (1998).

Helga Dancberga par Eduardu Pāvulu saka: "Es par Eidi varu teikt pilnīgi noteikti: viņš ir latviešu Žans Gabēns. Viņš ir darījis tik milzīgi daudz Latvijai un tās cilvēkiem, ka viņam jau sen vajadzēja dzīvot jūras krastā baltā villā." (E. Veidemane "Latvietis vējā")

Vislabāk Eduarda Pāvula būtību izteicis Dainis Iļvāns grāmatā "Eida pirtiņā", kas, autora vārdiem runājot, tapusi mēneša laikā pēc garām, vaļsirdīgām un palaikam filozofiskām sarunām ar visu paaudžu tik ļoti milēto aktieri E. Pāvulu. Grāmatā mēs sastopamies ar Eidi, kad aktieris jau aizgājis no sava Dailes teātra. Sarunās ir gan daudz rūgtuma, gan daudz mīlestības, vilšanās un prieka, jo arī pati dzīve Latvijā bijusi pilna šo emociju.



Pjērs Bezuhovs. Eduards Pāvuls Pjēra Bezuhova lomā Leva Tolstoja romāna "Karš un miers" dramatisējumā Dailes teātrī 1960. gadā (inscenētājs Eduards Smilģis, režisore Felicitā Ertnerē)



Hamlets. Eduards Pāvuls Hamleta lomā Viljama Šekspīra lugā "Hamlets" Dailes teātrī 1959. gadā



Virietis labākajos gados. Eduards Pāvuls un Akvelina Līvmane režisora Oļģerta Dunkera filmā "Virietis labākajos gados" 1977. gadā



Jedigejs. Eduards Pāvuls Jedigeja Žangeldina lomā Ģingiza Aitmatova lugas "Un garāka par mūžu diena ilgst" iestudējumā Dailes teātrī (režisors Arnolds Liniņš, 1984)



Eduards Pāvuls un Milda Klētniece Gunāra Priedes lugas "Lai arī rudens" iestudējumā Dailes teātrī. Milda Klētniece — Kornēlija un Eduards Pāvuls — Valters (režisors Pēteris Pētersons, 1956)



Oļģerts Kurmis. Eduards Pāvuls un Līga Liepina režisora Leonīda Leimaņa filmā "Pie bagātās kundzes" 1969. gadā



Vella kalps Ērmanis. Eduards Pāvuls Ērmaņa lomā Aleksandra Leimaņa filmā "Vella kalpi" 1970. gadā



Ceplis. Eduards Pāvuls un Helga Dancberga režisora Rolanda Kalniņa filmā "Ceplis" 1972. gadā



Latviešu kino zelta fonds. Eduards Pāvuls Cepla lomā filmā "Ceplis" 1972. gadā

"Teātris ir kā narkotika. Es ar' biju sarijies šīs narkotikas un četrdesmit gadu staigāju galīgi dulls." (E. Pāvuls)

Lenins. Eduards Pāvuls un Valentīns Skulme izrādē "Zili zirgi sarkanā plavā" Dailes teātrī 1980. gadā (režisori Arnolds Liniņš un Kārlis Auškāps)



Jūrmalas patriots. Eduards Pāvuls un Jūrmalas domes priekšsēdētāja Inese Aizstrauta Slokas 750 gadu jubilejā

